

Gibson Passiójának üzenete

NOL • [Munkatársunktól](#) • 2004. április 5.

A Népszabadság habitusától meglehetősen elütő, prófétai hevületű "óvást" jegyez [a március 29-i számban öt ismert liberális keresztény értelmiségi \(Endreffy Zoltán, Iványi Gábor, Majsai Tamás, Szöllőssy Ágnes, Tillmann József\)](#), akik közül négyen gyakran hallatják szavukat vallási kérdésekben, szinte minden esetben a történelmi egyházakat ostromozva (nem minden esetben alaptalanul).

Gibson Passióját teljes mértékben elutasítják, kijelentik: a film megtekintése a kárhozatba taszíthatja nézőit, Gibson alkotása "az üdvösség és kárhozat (...) kockázatának komolyságával" veszélyezteti a nézők lelki üdvét. Súlyos szavak, liberális teológusok szájából a huszonegyedik században egyenesen meghökkentőek, és hiába keressük érvekkel való alátámasztásukat. A filmről mindössze két dolgot állapítanak meg a szerzők. Az egyik állítás Jézus szenvedéseinek naturalista ábrázolási módjára vonatkozik, és igaz; a mögötte rejlő indíték feltételezése azonban teljes mértékben hamis. A másik állítás a Bibliát meghamisító antiszemitizmus vádja, vagy ahogyan a szerzők bosszantó képzavarral fogalmazzak: a bibliai passió ábrázolásában "az üzenet gyújtópontja egyedül és kizárólag Istenre mutat", míg a filmben - ezt implicálja az antiszemitizmus vádja - a zsidók állnak az események gyújtópontjában. Az igazság ezzel szemben az, hogy a filmben szereplő zsidók között, ideértve a főpapokat is, legalább olyan mértékben találunk a lincselő tömeghisztériával szembeforduló, vagy attól legalábbis undorodó alakokat, mint a rómaiak között. Gibson annyira vigyázott, hogy elkerülje az antiszemitizmusnak még a látszatát is, hogy végül - egyébként bölcsen - nem fordította le angolra Máté evangéliumának azt a nevezetes mondatát, amivel oly sokszor éltek vissza az elmúlt kétezzer év folyamán: "Az ő vére mi rajtunk és a mi magzatainkon". (Máté, 27, 25.) A mondat így az arámi nyelvet nem, vagy nem túl jól beszélő néző számára nem hallható a filmben.

Amilyen mértékben méltánytalan az antiszemitizmus vádja, olyan mértékben igazságtalan a naturalista ábrázolási mód mögé képelt alantas indíték is. A szerzők előbb "Jézus szenvedéseinek öncélú (...) ábrázolásával" vádolják Gibsont, majd kissé nyakatekert mondatban kinyilatkoztatják: a film nem más, mint "a bűn uralma alatt élő ember arra irányuló igyekezete, hogy személyiségtorzító ferdeségekben elégítse ki ösztönigényeit."

A szenvedés ábrázolása azonban a Passióban minden, csak nem öncélú. Gibson nem kevesebbre vállalkozott, minthogy a nyugati kultúra legfontosabb és legnagyobb hatású történetét, Krisztus keresztútját, megfeszíttetését és feltámadását beszélje el azon a nyelven, amit ma a legtöbben értenek - a hollywoodi film bombasztikus nyelvén. Vállalkozása nyilvánvaló korlátai ellenére nagyjából-egészében sikerrel járt. A képi nyelv felkavaró, annak ellenére, hogy voltaképpen banális. Gibson koncepciója azonban nagyon is átgondolt és gondosan végigvitt, ami jól látható a főalakokat megszemélyesítő színészek megválasztásától kezdve a korbácsolás egyre felkavaróbb, egyre infernalisabb mélységeinek erőteljes dramaturgiáján keresztül a Sátán hideg, szenttelen voyeur figuráig. Gibson tudatossága jelenik meg a nyelvválasztásban is, amikor zseniális leleménnyel úgy emeli át a filmet a tömegkultúra profán teréből az Újszövetség szakrális terébe, hogy a szereplőket a megszokott és várt angol helyett az egzotikus akusztikájú arámi nyelven, illetve latinul beszélgeti. (A "cs"-

betűs latin kiejtésre azonban, megvallom, nem tudok magyarázatot, bár a fenti összefüggésben ennek nincsen szerepe.)

Mindezek miatt a film már az első percben magával ragadja a nézőt, és azután nem is ereszti a vetítés két teljes órája alatt. A vértől iszamós díszletek megindítóan és hatásosan, jóllehet tagadhatatlanul Hollywood rikító, csiricsáré eszközeivel jelenítik meg Jézus kozmikus drámáját, amelyben az Emberfia legyőzi a bűnt, megszabadul mindattól, ami egyéni, partikuláris az emberben, és csodálatos ellenpontként még a legszörnyűbb kín és megaláztatás közepette is felragyognak a béke képei, hiszen Jézust csordultig betölti a teremtett világ iránti szeretet. Nyilvánvaló tehát: a Passió által ábrázolt mérhetetlen gyötrelem csupán eszköz arra, hogy kifejezze János evangéliumának üzenetét: "Ha a földre esett gabonamag el nem hal, csak egymaga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem." A Passió ábrázolásában szadista vágyteljesülést látni legalábbis erős elfogultságra vall, kárhoyattal ijesztgetni a potenciális nézőket pedig kirívó, már-már komikus aránytévesztés.

Az egyházi vezetők Magyarországon és a Világegyházban a szeretet és a Feltámadás üzenetét látják a Passióban, és a cikk szerzői által követelt "Isten előtti felelősségük tudatában, pásztorális komolysággal" ajánlják Gibson alkotását egyházaik tagjainak. A filmnek rendkívüli érzelmi töltése van, ezért a higgadt érvelést nélkülöző hisztérikus elutasítások hívők tömegeinek vallásos érzéseit sérthetik, különösen akkor, ha az elutasítók szubjektív értékítéleteiket megfellebbezhetetlen kinyilatkoztatásként vagy éppen a kárhoyattal riogatva tárják eléjük. Bölcsőbbnek tűnik annak az ortodox rabbinak az attitűdje, aki az amerikai recepció kapcsán így vélekedett: "a keresztények milliónak hite buzgóbb lesz a Passió lélekemelő, inspiráló hatására. A Passió hitehoyott embereket arra fog ösztönözni, hogy rátaláljanak a kereszténységre. (...) Azok a zsidó szervezetek, amelyek pénzt és időt nem sajnálva támadták a filmet, nem lehetnek büszkék magukra. Mindenben kudarcot vallottak. Remélték, hogy tönkreteszik Gibsont, ehelyett gazdaggá tették. Remélték, hogy elhallgattatják a filmet, ehelyett reklámot csináltak neki. Végül, remélték, hogy segítenek a zsidóknak, ehelyett ártottak nekik."

*Szumner Csaba
Budapest*